MAKTABGACHA TA’LIM VA TARBIYA MUHITI O‘ZBEKISTON TA’LIM ISLOHATIDAGI BUGUNGI KUNDAGI O‘RNI.

Gapparova Zilola Neymat qizi
Jizzax viloyati pedagogik mahorat markazi
“Amaliy fanlar va maktabgacha ta’lim metodikalari” katta o‘qituvchisi
Tel:+998995473337
e-mail pochta: gapparovazilola95@email.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda maktabgacha ta’lim va tarbiya muhitining ta’lim islohotlaridagi o‘rni va ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishida tarbiya muhitining tutgan o‘rni ochib beriladi. Shuningdek, mamlakatda amalga oshirilayotgan ta’lim islohotlari, zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar hamda inkluziv ta’lim jarayonlari keng yoritiladi. Tadqiqot natijasida maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish jamiyat taraqqiyotining muhim omili ekanligi asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, tarbiya muhiti, ta’lim islohotlari, innovatsion pedagogika, inkluziv ta’lim, STEAM texnologiya, pedagogik kadrlar, ijtimoiy rivojlanish, ta’lim sifati, O‘zbekiston ta’lim tizimi

Abstract: This article scientifically analyzes the role and significance of preschool education and the educational environment in educational reforms in Uzbekistan. The role of the educational environment in the intellectual, social and personal development of preschool children is revealed. Also, educational reforms, modern pedagogical approaches, innovative technologies and inclusive educational processes being implemented in the country are widely covered. The research results justify the fact that the development of the preschool education system is an

important factor in the development of society.

Keywords: preschool education, educational environment, educational reforms, innovative pedagogy, inclusive education, STEAM technology, pedagogical personnel, social development, quality of education, education system of Uzbekistan

Kirish. Bugungi kunda O‘zbekistonda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Ayniqsa, maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilayotgani bejiz emas. Chunki inson shaxsining shakllanishida dastlabki yosh davri hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Maktabgacha ta’lim bolalarning aqliy, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishiga poydevor yaratadi. Shu bois, ushbu bosqichdagi ta’lim va tarbiya muhitini samarali tashkil etish kelajak avlodning barkamol bo‘lib voyaga yetishida muhim omil hisoblanadi. Bugungi kunda O‘zbekistonda ta’lim tizimini tubdan isloh qilish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Chunki insonning intellektual, jismoniy va ma’naviy rivojlanishida aynan maktabgacha davr hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Shu bois, maktabgacha ta’lim va tarbiya muhiti nafaqat bolani maktabga tayyorlash, balki uni har tomonlama barkamol shaxs sifatida shakllantirishda muhim bosqich hisoblanadi. Mamlakatimizda so‘nggi yillarda olib borilayotgan ta’lim islohotlari doirasida maktabgacha ta’lim tizimi yangicha yondashuvlar asosida rivojlantirilmoqda. Bu esa mazkur sohaning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rnini yanada mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Maktabgacha ta’limning mohiyati va ahamiyati

Maktabgacha ta’lim – bu bolalarning tug‘ilganidan boshlab 6–7 yoshgacha bo‘lgan davrni qamrab oluvchi ta’lim bosqichi bo‘lib, unda bolalarning aqliy, jismoniy, axloqiy va estetik rivojlanishiga asos yaratiladi. Bu davrda bola atrof-

muhitni anglashni boshlaydi, ijtimoiy munosabatlarga kirishadi va shaxs sifatida shakllanishning ilk bosqichlarini bosib o‘tadi.

Maktabgacha ta’limning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- ✓ bolalarda mustaqil fikrlashni shakllantirish;
- ✓ nutq va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- ✓ ijtimoiy moslashuvni ta’minlash;
- ✓ sog‘lom turmush tarziga o‘rgatish;
- ✓ ijodkorlik va qiziqishlarni qo‘llab-quvvatlash.

Shu jihatdan qaraganda, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida yaratilgan muhit bolaning keyingi ta’lim bosqichlaridagi muvaffaqiyati uchun poydevor vazifasini bajaradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Mavzu doirasida mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari tahlil qilindi. Jumladan, maktabgacha ta’limning nazariy asoslari, pedagogik yondashuvlar va rivojlanish tendensiyalariga oid ilmiy manbalar o‘rganildi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- ✓ tahliliy va qiyosiy metod;
- ✓ tizimli yondashuv;
- ✓ kuzatish va umumlashtirish metodlari.

Shuningdek, O‘zbekistonda olib borilayotgan ta’lim islohotlariga oid normativ-huquqiy hujjatlar va amaliy tajribalar ham o‘rganildi.

Yangi O‘zbekistonning maktabgacha ta’lim sohasida amalga oshirilgan islohotlarning bosh maqsadi – bolalarning boshlang‘ich ta’limga tayyorgarligini oshirishdir. O‘zbekiston hukumati tomonidan ishlab chiqilgan yangi pedagogik siyosat, maktabgacha ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va xalqaro standartlarga javob beradigan sifatli ta’limni ta’minlashni nazarda tutadi. Ushbu siyosatning

asosiy yo‘nalishlari: o‘qituvchilarni malakasini oshirish, zamonaviy o‘quv dasturlari va metodikalarini joriy etish, shuningdek, pedagogik kadrlarni tayyorlashni yanada takomillashtirishdir. Yangi O‘zbekistonda maktabgacha ta’lim tashkilotlarini qurish va ularning moddiytexnik bazasini mustahkamlash masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Davlat tomonidan amalga oshirilgan islohotlar doirasida yangi bolalar bog‘chalari qurilishi, mavjud maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun zarur infratuzilma va jihozlarni taqdim etish, ta’limni axborot texnologiyalari bilan ta’minlash kabi chora-tadbirlar o‘tkazilmoqda. Maktabgacha ta’limda yangi yondashuvlar, xususan, bolaning individual xususiyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olishga qaratilgan yondashuvlar joriy etilmoqda. O‘quv dasturlarida bolalar uchun interaktiv, faol va o‘yin orqali o‘rganish metodlari, bilingvistik va intellektual rivojlanish, shuningdek, emotsional va ijtimoiy rivojlanish masalalari muhim o‘rin tutadi. Yangi O‘zbekiston maktabgacha ta’limining rivojlanish istiqbollari to‘xtaladigan bo‘lsak, maktabgacha ta’lim tizimida inkluziv ta’limning kengaytirilishi, ya’ni nogiron bolalar va maxsus ehtiyojlari bo‘lgan bolalar uchun sharoit yaratish, ularning jamiyatga to‘liq integratsiyasini ta’minlash, joriy yilda alohida e’tiborga olindi. Inkluziv ta’limni joriy etish, barcha bolalarga teng imkoniyatlar yaratish, o‘qituvchilarni maxsus tayyorlashni talab qiladi. Yangi O‘zbekistonning maktabgacha ta’lim sohasida ta’lim jarayonini samarali tashkil etish uchun pedagog hodimlarning malakasini oshirish zarurati bor. Kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini muntazam oshirib borish, o‘qituvchilarni innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan tanishtirish, pedagogik metodika va psixologiya bo‘yicha bilimlarini mustahkamlash lozim.

O‘zbekistonda maktabgacha ta’lim tizimidagi islohotlar

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirildi. Xususan:

- ✓ maktabgacha ta’lim tashkilotlari soni keskin oshirildi;

- ✓ davlat-xususiy sheriklik asosida yangi bog‘chalar tashkil etildi;
- ✓ o‘quv dasturlari zamonaviy talablarga moslashtirildi;
- ✓ pedagog kadrlarning malakasini oshirishga e’tibor kuchaytirildi.

Bundan tashqari, bolalarni erta yoshdan qamrab olish darajasini oshirish, ta’lim sifatini yaxshilash va xalqaro tajribalarni joriy etish ham asosiy maqsadlardan biri bo‘lib qolmoqda.

Islohotlarning muhim jihati shundaki, ular faqat infratuzilmani yaxshilash bilan cheklanmay, balki ta’lim mazmunini ham tubdan yangilashga qaratilgan.

Tarbiya muhitining o‘rni va ahamiyati

Maktabgacha ta’limda tarbiya muhiti alohida ahamiyat kasb etadi. Tarbiya muhiti – bu bola yashayotgan, o‘qiyotgan va rivojlanayotgan ijtimoiy-psixologik hamda pedagogik sharoitlar majmuasidir. Ushbu muhit quyidagi omillarni o‘z ichiga oladi:

- ✓ o‘qituvchi va tarbiyachilarning munosabati;
- ✓ oilaviy muhit;
- ✓ tengdoshlar bilan muloqot;
- ✓ moddiy-texnik baza;
- ✓ didaktik materiallar va o‘yin vositalari.

Sifatli tashkil etilgan tarbiya muhiti bolada ijobiy sifatlarning shakllanishiga xizmat qiladi. Aksincha, noto‘g‘ri tashkil etilgan muhit bolada salbiy xulq-atvorni yuzaga keltirishi mumkin.

Shuning uchun bugungi kunda maktabgacha ta’lim muassasalarida qulay, xavfsiz va rivojlantiruvchi muhit yaratish muhim vazifa sifatida qaralmoqda.

Zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar

Hozirgi davrda maktabgacha ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlar keng qo‘llanilmoqda. Jumladan:

- ✓ interaktiv o‘yinlar orqali ta’lim berish;
- ✓ STEAM texnologiyalarini joriy etish;
- ✓ bolalarning individual qobiliyatlarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan metodlar;
- ✓ axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish.

Bu yondashuvlar bolalarning qiziqishini oshiradi, ularni faol fikrlashga undaydi va ta’lim jarayonini samarali qiladi.

Shuningdek, xalqaro tajribalarni o‘rganish va ularni milliy tizimga moslashtirish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimini jahon standartlariga yaqinlashtirishga xizmat qiladi.

Maktabgacha ta’limning jamiyat rivojidagi roli

Maktabgacha ta’lim tizimi jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Chunki:

- ✓ kelajak avlodning bilim va ko‘nikmalarini shakllantiradi;
- ✓ ijtimoiy tenglikni ta’minlashga yordam beradi;
- ✓ iqtisodiy rivojlanish uchun zarur inson kapitalini yaratadi.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, sifatli maktabgacha ta’lim olgan bolalar keyingi bosqichlarda yuqori natijalarga erishadi. Shu bois, bu sohani rivojlantirish davlatning uzoq muddatli strategik maqsadlariga xizmat qiladi.

Muammolar va ularni hal etish yo‘llari

Shunga qaramay, maktabgacha ta’lim tizimida ayrim muammolar ham mavjud:

- ✓ malakali pedagoglar yetishmasligi;
- ✓ ayrim hududlarda qamrov darajasining pastligi;
- ✓ moddiy-texnik bazaning yetarli emasligi.
- ✓ Ushbu muammolarni hal etish uchun quyidagi chora-tadbirlar muhim:
- ✓ pedagoglarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini takomillashtirish;

- ✓ xususiy sektorni keng jalb qilish;
- ✓ zamonaviy o‘quv dasturlarini ishlab chiqish;
- ✓ ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish.

Muhokama. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar bir necha muhim yo‘nalishlarni qamrab oladi. Avvalo, ta’lim tashkilotlari sonining ortishi va ularning moddiy-texnik bazasining mustahkamlanishi kuzatilmoqda.

Bundan tashqari, ta’lim jarayoniga innovatsion yondashuvlar joriy etilmoqda. Xususan, interaktiv o‘yinlar, STEAM texnologiyalari va axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish bolalarning qiziqishini oshirib, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantirmoqda.

Tarbiya muhitining sifatli tashkil etilishi esa bolalarning ijtimoiy moslashuvi va shaxs sifatida shakllanishida muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, inkluziv ta’limni rivojlantirish orqali barcha bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratilmoqda.

Biroq ayrim muammolar, jumladan pedagog kadrlar yetishmasligi va hududlar o‘rtasidagi tafovutlar mavjudligi tizimni yanada takomillashtirish zaruratini ko‘rsatadi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari quyidagilarni ko‘rsatdi:

- ✓ maktabgacha ta’lim tizimi jamiyat rivojining strategik omili hisoblanadi;
- ✓ tarbiya muhitining sifatli tashkil etilishi bolalarning har tomonlama rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi;
- ✓ innovatsion pedagogik yondashuvlar ta’lim samaradorligini oshiradi;
- ✓ davlat tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlar tizimni yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Shuningdek, maktabgacha ta’limni yanada rivojlantirish uchun pedagoglar

malakasini oshirish, infratuzilmani yaxshilash va xalqaro tajribalarni keng joriy etish zarurligi aniqlandi.

Maktabgacha ta’lim va tarbiya muhiti O‘zbekiston ta’lim islohotlarining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu tizimni rivojlantirish orqali barkamol avlodni tarbiyalash, jamiyatning intellektual salohiyatini oshirish va mamlakat taraqqiyotini ta’minlash mumkin. Bugungi kunda amalga oshirilayotgan islohotlar maktabgacha ta’lim tizimini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Kelajakda ushbu sohani yanada rivojlantirish orqali O‘zbekistonning ta’lim tizimi xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo‘lishiga erishiladi.

Xulosa. Maktabgacha ta’lim va tarbiya muhiti O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan ta’lim islohotlarining muhim va ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu bosqich bolalarning intellektual, jismoniy hamda ijtimoiy rivojlanishida poydevor vazifasini bajaradi. Shu bois maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida izchil davom ettirilmoqda. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, so‘nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar natijasida maktabgacha ta’lim tashkilotlari soni oshdi, ta’lim sifati yaxshilandi va zamonaviy pedagogik yondashuvlar keng joriy etildi. Ayniqsa, interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar hamda inkluziv ta’lim tamoyillarining qo‘llanilishi bolalarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, tizimda mavjud ayrim muammolar — pedagog kadrlar yetishmasligi, hududlar o‘rtasidagi tafovutlar va moddiy-texnik bazaning yetarli emasligi — mazkur sohani yanada takomillashtirish zaruratini ko‘rsatadi.

Kelgusida maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish uchun pedagoglar malakasini oshirish, ilg‘or xorijiy tajribalarni joriy etish, davlat-xususiy sheriklikni kengaytirish va tarbiya muhitini yanada takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, maktabgacha ta’lim va tarbiya muhitini rivojlantirish orqali

barkamol avlodni tarbiyalash, jamiyatning intellektual salohiyatini oshirish va mamlakatning barqaror taraqqiyotini ta’minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi materiallari va hisobotlari.

2. Sh.M. Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

3. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti bo‘yicha darsliklar. – Toshkent, 2020.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 maydagi “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ-4312-sonli Qaroriga 1-Ilova.

Elektron ta’lim resurslari

5. www. tdpu.
6. uz www.
7. pedagog. uz